

artikelen

Oeverzwaluwen in de provincie Groningen

Jan Glas

Met een aantal van 665 bezette broedholten (tabel 1) is 1987 voor Groningen een redelijk oeverzwaluwenjaar geweest. Ten opzichte van 1986 is het een uitbreiding met een kleine 20%. Voor heel Nederland bedroeg de toename 50%, zodat de RIN-inventarisatie uitkomt op plus-minus 6000 broedparen. In Noord-Drente werd echter een toename geconstateerd van 100 tot 250%; die is vermoedelijk ten koste gegaan van kolonies in Zuidoost-Groningen en Oost-Drente. Ook in de ons omringende landen waren 50% meer oeverzwaluwen dan het vorig broedseizoen. (med. H.N. Leys).

Voor wat de omstandigheden in de overwinteringsgebieden (in de Sahel) betreft, ziet het er minder rooskleurig uit. In de zomerperiode van 1986 viel in de Sahel-zone een meer dan gemiddelde hoeveelheid neerslag, dus meer groen en daardoor betere levensomstandigheden voor de oeverzwaluwen die zomer 1987 bij ons hebben gebroed. Afgelopen zomer was de hoeveelheid neerslag in de Sahel maar 60% van het gemiddelde over een groot aantal jaren. Dit zou kunnen betekenen dat er na enkele jaren van enige groei in het Europese oeverzwaluwenbestand weer sprake zal zijn van afname in het broedseizoen 1988 (H.N. Leys).

Meldingen van bijvoorbeeld foeragerende oeverzwaluwen bij de Hasseberg en de vesting van Bourtange zijn waardevol, de vogels komen vermoedelijk van enkele grote kolonies vlak over de grens. Het is best mogelijk dat hiervan enkele zwaluwen t.z.t. van nationaliteit veranderen en dan bijvoorbeeld de Hasseberg uitkiezen als broedterrein. Bij zandwinplaatsen in onze provincie is met weinig moeite nestelgelegenheid voor oeverzwaluwen te creëren. Overleg in deze tussen vogelwerkgroepen, N.M.F. en

eigenaren zou bijna vanzelfsprekend moeten zijn. Alleen maar surfzeilen op de plassen betekent een gemiste kans.

tabel 1.

Aantal broedparen van de oeverzwaluw in de provincie Groningen in 1987 en 1986

	1987	1986
1. Middelbert	0	5
2. Beersterplas	36	25
3. Borgerswold-Veendam	0	0
4. Woortmanslaan	49	60
5. Westerwoldse A	0	0
6. Lauwersmeer	324	202
7. Suikerunie-Hoogkerk	0	0
8. Harkstede-Borgmeren	40	85
9. Froombosch	0	0
10. Sellingerbeetse	0	0
11. Bellingwedde-Veendiep	0	3
12. Botjes Zandgat-Oosterbroek	65	53
13. Reitdiep	2	2
14. A.G. Wildervanckkan.	20	15
15. Strandheem-Opende	17	20
16. Veenhuizerstukken	0	0
17. Hoornse plas/diep	0	15
18. Nieuwe Pekela	26	28
19. Midwolda	14	19
20. Grens Friesland	4	2
21. Sappemeer	5	
22. Stadskanaal-Pagedal	43	
23. Ter Apelkanaal-Avebe	20	32
totaal	665	566

Wijze van inventariseren

Alle kolonies zijn vanaf de vestigingsperiode ($\pm$ 1 mei) tot aan het einde van het broedseizoen (tweede helft van augustus) bijna maandelijks bezocht. De nestingen van voldoende diepte en met verse krabsporen (de 'landingsplaats') zijn geteld als bewoonde broedholtes. Het omstreeks half juni gevonden aantal broedparen werd als maximum genoteerd. Vermoedelijk vanwege het slechte weer waren er aanzienlijk minder tweede broedsels dan in 1986.

tabel 1

Bijzonderheden per kolonie

1. Middelbert: geen oeverzwaluwen meer aanwezig in 1987; de enkele nog aanwezige stukjes steilrand zijn te veel begroeid. Er is weer een ontgrondingsvergunning aangevraagd, misschien in de toekomst weer mogelijkheden bij de voormalige afgraving.

2. Beersterplas: van de twee kolonies in 1986 was er dit jaar maar één bezet. De andere broedplaats was ongeschikt geworden door vernieling door recreërende jongeren.

3, 7, 9, 10 en 16: zie verslag 1986 (Grauwe Gors 14-3, blz. 10-13).

4. Woortmanslaan: kolonie in steilwand bij een in gebruik zijnde afgraving. Op 30 april werd hier de eerste oeverzwaluw gezien. Emo Klunder heeft op 6 mei 6 nesten verwijderd omdat ze op een ongeschikte plaats zaten (veel recreatie, vooral surfers). Er bevonden zich ook al enige nesten op een rustige plaats achterin de afgraving. In de loop van het seizoen kwamen alle vogels hier broeden. De plaats was aanvankelijk voor mensen slecht te bereiken, omdat er wat water voor stond. In de loop van de zomer zakte het waterpeil en vanaf die tijd trad lichte verstoring op, maar waarschijnlijk waren bijna alle broedpogingen succesvol. Op 7 september vlogen nog zeker 10 zwaluwen in de

buurt van de kolonie. In zeker 2 nesten zaten toen nog jonge vogels. 14 september waren nog zeker 3 oeverzwaluwen aanwezig en werden nog korte bezoeken aan 2 nesten gebracht.

5. Westerwoldse A: geen broedpogingen, wel was er een begin van nestbouw in de opgehoogde Dollarddijk.

6. Lauwersmeer: vier kolonies waren er dit broedseizoen in het Lauwersmeer, met respectievelijk 183, 80, 50 en 11 broedparen. De grootste kolonie was gevestigd in de wand voor het Ballastplaatbos, die voor het broedseizoen opnieuw is afgestoken. De kolonie van 80 nesten zat in een aangelegd depot, dat onderdeel is van een natuurbouwproject/natuurpad achter de Bosschuur. Op 2 september waren hier nog enkele nesten met jongen. De ingestorte wand van 1986 in het militair terrein is weer geschikt gemaakt, hierin vestigden zich met succes 50 broedparen en in hetzelfde gebied zaten nog 11 nesten in een tijdelijk depot. Behalve de laatste, waren alle kolonies voorzien van een degelijk raster.

Bij het zoeken van nestmateriaal langs de weg zijn regelmatig zwaluwen doodgereden. Door de weg te sluiten voor doorgaand verkeer is dit probleem vermoedelijk opgelost. Door Jan Doevendans zijn 87 oeverzwaluwen geringd; het ligt in de bedoeling dit te continueren.

Rest nog een bijzonder leuke waarneming: op 23 mei werd een bijeneter gezien voor de eerstgenoemde wand.

8. Harkstede: door onduidelijke oorzaken is het aantal broedparen ten opzichte van 1986 gehalveerd. In de opnieuw afgestoken oude wand bij de oostelijke plas waren maar 5 bezette broedpijpen. De andere 35 paartjes hebben gebroed op de oude lokatie bij de westelijke plas. Van verstoring is dit broedseizoen niets waargenomen. Volgens informatie van de aannemer (WEB) werden de voorraaddepots in gebruik binnen het omheinde terrein regelmatig ongeschikt gemaakt voor de oeverzwaluwen, dit om problemen met even-

tueel broedende vogels te voorkomen. Voor de bouwvakvakantie wordt dit niet gedaan en dan zouden zich er ook regelmatig zwaluwen in vestigen, vermoedelijk voor een tweede broedsel. Deze nesten zijn tot dusverre niet geïnventariseerd.

11. Bellingwedde-Veendiep: er werden dit jaar geen oeverzwaluwen meer waargenomen. Het IVN, afdeling Bellingwolde, heeft in samenwerking met het Staatsbosbeheer de wand op 14 november jl. opgeknapt.

12. Botjes Zandgat-Oosterbroek: hier wordt nog steeds op een zwaluw-onvriendelijke manier gewerkt. Er waren drie kolonies op het terrein. Een kolonie op het terrein van aanemer Kremer met 33 bewoonde nesten is gedeeltelijk weggeschoven door een bulldozer, ondanks afspraken tussen de firma Kremer en de milieugroep Oosterbroek. Ook het voorlichtingsbord en een eenvoudig raster waren op een gegeven moment omvergeschoven. De andere twee kolonies bevonden zich in depots van Bouwzand-Noord, samen 32 nesten. Deze kolonie is eind juni gedeeltelijk op vrachtauto's afgevoerd. Na overleg was hier wel een tweede broedsel mogelijk.

13. Reitdiep: geen bijzonderheden.

14. A.G. Wildervanckkanaal: tijdelijke kolonie is vernield door baldadige jeugd.

15. Strandheem-Opende: geen bijzonderheden.

17. Hoornse plas: in tegenstelling met wat in het vorig verslag staat vermeld (nul broedparen) blijken er in 1986 toch 15 bewoonde nesten te zijn geweest. In 1987 zijn geen broedgevallen waargenomen.

18. Heeresmeer-Nieuwe Pekela: in een zanddepot zaten 26 bewoonde nesten, twee nesten waren op een

gegeven momen met stenen dichtgestopt. De jongen, respectievelijk 3 en 4 exemplaren, zijn van honger omgekomen.

19. Midwolda: het aangelegde oeverzwaluweiland is door vernielzuchtige jeugd geen succes geworden. Veertien broedparen hebben nog nesten gemaakt op enige afstand in een steilrand bij de natuurplas, maar ook deze zijn op een enkele na verstoord of uitgegraven. Hopelijk gaat het hier door een aangebracht raster en een aangebracht voorlichtingsbord in 1988 beter.

20. Grens Friesland: geen bijzonderheden.

21. Sappemeer: tijdelijk kolonietje in gronddepot bij aanleg nieuwe snelweg.

22. Stadskanaal-Pagedal: voorjaar 1987 is hier bij de prachtige Heemtuin door gemeentewerken van Stadskanaal en het IVN een nieuwe wand gemaakt. Het stukje natuurbouw, compleet met raster en voorlichtingsbord, resulteerde in 43 broedpaartjes.

23. Ter Apelkanaal-Avebe: in een gronddepot op het fabrieksterrein hebben zeker vanaf 1984 oeverzwaluwen gebroed. De aantallen zijn respectievelijk 2, 6, 32 en in 1987 20 paar. Hier is melding gemaakt van wezels die jonge vogels uit de nestpijpen haalden.

24. Eemshaven: enkele broedpogingen in een gronddepot.

Activiteiten 1987

Voorlichtingsborden geplaatst te Midwolda, Stadskanaal en bij Botjes Zandgat.

Steilwanden afgestoken te Harkstede, Lauwersmeer en Bellingwedde.

Nieuwe steilwanden gemaakt in het Lauwersmeer, Pagedal en bij de Emergoplas.

Rasters aangebracht bij de Midwolder plas, Pagedal, Lauwersmeer en Botjes Zandgat.

Door zandwinning ontstane nieuwe wanden bij Botjes Zandgat, Woortmanslaan, Lauwersmeer, A.G. Wilder-vanckkanaal, Strandheem-Opende, Nieuwe Pekela-Heeresmeer en aan de Friese grens.

Publiciteit: Op enkele natuurverenigingsavonden zijn dia's over de oeverwaluwenproblematiek vertoond. Het verslag over de jaren 1985 en 1986 is genoemd in "Het Vogeljaar" (jaargang 34, nr 6). Tevens heeft "Het Vogeljaar" een speciaal nummer over oeverwaluwen uitgebracht (jaargang 35, nr 3), waarin een artikel over de kolonies in het Lauwersmeer stond. In een TV-uitzending over het Lauwersmeer van de BRT is ook aandacht gegeven aan de oeverwaluwen. Het blad "Vogels", nr 41, meldde tenslotte een gecoördineerde aanpak in Groningen en Drente; meerdere provincies volgen dit voorbeeld in 1988.

Plannen voor 1988

Inventariseren

Voorlichtingsborden: er is subsidie aangevraagd voor nog vijf borden.

Wanden afsteken: o.a. Midwolder plas, Harkstede en het Lauwersmeer.

Nieuwe mogelijkheden creëren bij Eexta-Scheemda en in de Westpolder bij Harkstede, beide Staatsbosbeheer.

Voorlichtingsdag over oeverwaluwen georganiseerd door NMF op 19 maart jl. te Assen. Spreker was o.a. de heer Leys (RIN).

Onderstaande personen en organisaties hebben gegevens verstrekt en/of beschermende maatregelen getroffen, waarvoor hartelijk dank.

Nico Beemster, Roelof Blaauw, Henk Dijkstra, Gemeentewerken Stadskanaal, Jan Glas, Henk Hut, IVN-Bellingwedde, IVN-Scheemda, IVN-Stadskanaal, Emo Klunder, gebr. Koffijberg, Klaas Koning, Herman Leys (RIN), Jan Loots, Milieugroep Oosterbroek, C. Niemijer, Anneke Nieuwenhuijs, Provinciale Waterstaat, Rijksdienst IJsselmeerpolders, Loek Scholtens, Jans Sikkens, Staatsbosbeheer, Stichting Het Groninger Landschap, Stichting Het Vogeljaar, Meinte v.d. Velde, Vogelbescherming, Berend Voslamber, Nico de Vries, Geert Westerhof, Piet Wever, Jan van der Woude.

NB. Oude gegevens zijn nog steeds welkom.

Jan Glas
Kappershuttenweg 11
9627 TD HELSUM
(05983)-1846